

DE NIEUWE PSALM 98 VAN HERMAN STRATEGIER

JULES CUYPERS

DOMINUS REGNAVIT, DE HEER REGEERT - ZO LUIDT DE AAN-
hef en daarom ook de officieuze titel van Psalm XCVIII, die in de ne-
derlandse berijming van Gabriël Smit werd getoonzet door Herman
Strategier in opdracht van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging. Met de
première van dit werk in het Circustheater te Scheveningen door het Leids
Madrigaalkoor en het harmonieorkest „Gregorius” onder leiding van de com-
ponist, werd het drukbezochte verjaarafeest van de opdrachtgeefster serieus
besloten.

De tijd van de zgn. „donderpreken”, waaraan men overigens boeiende her-
inneringen heeft bewaard, schijnt voorbij te zijn; doch juist daarom lijkt het
wel of Strategier met deze compositie op zijn manier stelling neemt tegen een
lichtzinnig en halfzacht optimisme. Dominus regnavit, de Heer regeert - en
pal hierop spreekt de psalmist de hoop uit, dat alle volkeren zullen beven en
sidderen voor Gods fonkelend oog. Dat is de teneur, die herkenbaar blijft in
alle strofen van Psalm XCVIII. Wij nemen aan, dat de componist vanuit deze
opvatting zijn toonzetting ter hand nam en voltooidde. Want tot de laatste
maten toe meent men de sporen van deze opvatting te vinden.

Zoals de grote Bach het graflied van zijn Matthaëus Passion afsluit na een
opvallend dissonerende voorhouding in het orkest als laatste herinnering aan
het smartelijk gebeuren, zo lijkt het alsof Strategier het vocale slotakkoord
van zijn Psalmmuziek vooraf doet gaan door een toegevoegde dissonant in
de altpartij om nog éénmaal reliëf te geven aan de bittere ernst der aan-
maningen van de psalmist (zie voorbeeld 1).

Voorbeeld 1:

Maestoso

S Hij al - léén!

A Hij al - léén!

T Hij al - léén!

B Hij al - léén!

Hij is uw recht, uw rech-ter, — Hij al - léén, al - léén!

Naar onze mening moet de jongste vrucht van Strategiers muze in de eerste
plaats als koorwerk beoordeeld worden. Op het speelse element in de om-
lijsting, die gevormd wordt door het harmonieorkest, mogen wij ons niet
blind staren. Deze soms nogal levendige omspeling, waarbij de componist zijn
contrapuntische en ritmische invallen niet spaarzaam te pas laat komen, zou
men immers op deugdelijke gronden kunnen interpreteren als een soort ar-

tistische afleidingsmanoeuvre in verband met de dreigende indruk van een-tonigheid.

Met een ascetische soberheid en als een oeroude waarheid, onwrikbaar als graniet, vertolkt het koor de aanmaningen tot onderworpenheid aan Gods almacht. In gelijkmatige voortschrijding van kwartnoten, zonder syncopen, nagenoeg zonder huppelritmen of andere varianten, blijft de koorzang tot het einde toe inhaken op het hoofdmotief of thema, dat unisono en marcato, als met gebiedende vuistslagen, in het begin geëxposeerd wordt door de drie hoorns (zie voorbeeld 2).

Voorbeeld 2 ¹⁾:

Niet alleen de leidtoon: de *note sensible*, ook het espressivo en de melismatische cantilene worden gemeden ²⁾, de tekstbehandeling is overwegend syllabisch, vrijwel zonder herhalingen en daarbij goed berekend op het natuurlijke woordaccent. Als in gebeitelde hiëroglyfen worden aldus de aanmaningen van de psalmist door het koor vertolkt. Want de grote onderseconde en de vrijblijvende verwantschap met oude kerktönen verlenen deze koorzang een intrigerende tint, een bijna geloofwaardig patina.

Voor de moeizame voorbereiding die een première meestal inhoudt, huldigt men achteraf nog eens gaarne het Leidse Madrigaalkoor en het harmonieorkest „Gregorius”, dat is samengesteld uit amateurs. Niemand kon en mocht verwachten dat deze première reeds een modeluitvoering zou zijn. Een tegenwerkende factor bij de koorzang in deze bezetting was de grootte van de Scheveningse Circuszaal, maar in een kleine zou het orkest (met hoorns, cornetten, trompetten, bazuinen en tuba mitsgaders pauken en trommen) te groot zijn. Men stelt zich derhalve voor, dat de merites van de partituur tóch in een grote zaal - maar dan ook via een koor van minstens zestig vocalisten - indrukwekkender tot haar recht kunnen komen. Blijft men evenwel aangewezen op een kleinere bezetting zoals die van het Leids Madrigaalkoor, dan bestaat er nog de mogelijkheid, dat de orkestpartij zou worden omgewerkt voor orgel. De onderhavige componist bezit de vakkenis daartoe in ruime mate en uiteraard het modificatierecht. Ritmische en contrapuntische omspeling van koorzang behoort trouwens in het algemeen niet tot de preferenties van een harmonieorkest.

Dat de Sint-Gregoriusvereniging haar opdracht, die men op voorhand in de lucht voelde hangen, aan Herman Strategier heeft gegeven, dunkt ons een daad van rechtvaardig inzicht. Want het is niet zo heel gemakkelijk een landgenoot te noemen, die op het gebied van de creatieve kerkmuziek der laatste decennia, kwantitatief en vooral kwalitatief, een grotere staat van dienst heeft. Het spreekwoordelijke „kwartiertje voor Strategiertje” heeft trouwens ook op dit verjaarsfeest blijkens de bijval algemene instemming gevonden, ongeacht het feit, dat het wel eens overtuigender is uitgevallen.

¹⁾ Notatie volgens de klinkende werkelijkheid.

²⁾ De leidtoon in de altpartij aan het slot is een uitzondering die de regel bevestigt (zie nogmaals voorbeeld 1).